

KREDITO RIZIKOS VERTINIMAS LIZINGO BENDROVĖSE

Angelė Lileikienė, Renata Lileikytė

Šiaulių universitetas

Anotacija

Straipsnyje siekiama atskleisti kredito rizikos esmę, priežastis sukeliančias kredito riziką lizingo bendrovėse ir kredito rizikos įvertinimą. Kredito riziką įtakoja lizingo paslaugų portfelio kokybė, kuri labai keitėsi ekonomikos nuosmukio laikotarpiu ir lizingo paslaugų portfelio diversifikacijos lygis. Straipsnyje siekta parodyti, kad kredito rizikos lygis lizingo bendrovėse išaugo makroekonominių rodiklių ekonomikos nuosmukio neigiamoje įtakoje. Analizei naudotos koreliacinės ir regresinės analizės duomenys tik patvirtino tyrimo prielaidas. Lizingo bendrovių paslaugų portfelio diversifikacija įvertinta, taikant Herfindahl–Hirschman indeksą (HHI) ir Shannon entropijos koeficientą (S) ir atliekant kelių lizingo bendrovių paslaugų portfelių palyginamąją analizę.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: kredito rizika, lizingo paslaugų portfelis, portfelio diversifikacija, paslaugų portfelio įvertinimas.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Kredito rizika finansinio pobūdžio literatūroje traktuojama kaip viena iš svarbiausių rizikos rūšių, turinčių lemiamą reikšmę sprendimų priėmimui visuose finansiniuose sandoriuose (Zelgalve, 2000, 2009, Leipus, Valužis, 2006, Koch, MacDonald, 2008, Gagilaitė, 2008 ir kt.). Ši savybė galioja ne tik komerciniams bankams bet ir mažesnio kapitalo jų dukterinėms įmonėms – Lizingo bendrovėms. Bet kuris lizingo sandoris susijęs kredito rizika, t.y. tikimybe, kad skolininkas dėl tam tikrų priežasčių nesugebės įvykdyti įsipareigojimų numatytą pagal lizingo sutartį. Kredito rizikos vertinimo modelių, tinkančių bankų sektoriui, mokslinės literatūros atžvilgiu, įvairovė, leidžia teigti, kad daugelis autorių plačiai išnagrinėjo kredito riziką bankiniame sektoriuje. Kai tuo tarpu kredito rizika Lizingo bendrovėse analizuojama retai, kadangi lizingas, tiek lizingo teikėjo, tiek ir gavėjo atveju, apibūdinamas kaip mažiausiai jautrus kredito rizikai (Baršauskas, Šarapovas, Cvilikas, 2007). Tačiau lizingo paslaugas tyrinėję mokslininkai (Schmit, 2002, 2003, Sing ir Tang, 2004, Bauselinck, 2000, Danys, Milašauskas, 2000, Baršauskas, Šarapovas ir Cvilikas, 2007 bei kt.) pažymi, jog būtina skirti dėmesį kredito rizikos valdymui lizingo sektoriuje, kadangi bet kuri lizingo sutartis yra susijusi su didesne ar mažesne kredito rizika, kurios vertinimas pasižymi tam tikra specifika susijusia su lizingo paslaugos ypatybėmis.

Tyrimo problema. Nuostoliai atsirandantys dėl kredito rizikos ypatingai pastebimi ekonomikos nuosmukio periodu. Pastarųjų metų pasauliniai įvykiai privertė su finansiniais sunkumais susidurti daugelį šalies gyventojų bei daug stambių įmonių: daugeliui bankrutavus, sutrikus pinigų srautams, didžioji dalis jų nebepajėgė vykdyti savo

sutartinių įsipareigojimų Lizingo bendrovėms. Todėl atsiradus kredito rizikai, svarbu įvertinti kaip ekonominis nuosmukis įtakojo Lizingo bendrovių kredito riziką.

Straipsnio objektas – kredito rizika įvertinimas Lizingo bendrovėse.

Straipsnio tikslas – įvertinti kredito riziką Lizingo bendrovėse.

Straipsnio uždaviniai yra tokie:

1. išnagrinėti kredito rizikos vertinimo teorinius aspektus;
2. pateikti Lizingo bendrovių kredito rizikos vertinimo kriterijus, metodus bei būdus;
3. išskirti kredito riziką Lizingo bendrovėse lemiančius veiksnius bei jų kitimo tendencijas;
4. atlikti analizuojamų Lizingo bendrovių paskolų portfelio retrospektyvinę analizę, atskleidžiant lizingo portfelio struktūros, dinamikos pasikeitimus ir diversifikacijos įtaką portfelio kokybei.

Tyrimui atlikti naudojami tyrimo metodai: statistinių duomenų analizės metodai (retrospektyvos, augimo/mažėjimo tempų skaičiavimas), dinaminė analizė, grafinis duomenų vaizdavimas, atlikta lizingo portfelio diversifikacija skaičiuojant koncentracijos rodiklius (Herfindahl–Hirschman indeksą, Shannon entropijos koeficientą) bei lizingo portfelio pokyčius įtakančių veiksnių analizė atlikta panaudojant daugianarės regresijos analizę. Daugianarė regresijos analizę atlikta naudojant SPSS 17 statistinę programą.

Kredito rizikos vertinimas teoriniu aspektu

Analizuojant Lizingo bendrovių paslaugų portfelį, jo formavimą, bei kredito rizikos įtaką šiam portfeliui, aktualu pateikti kredito sąvokos sampratas. Mokslininkų darbuose pastebimos įvairios kredito sampratos ir įvairios jų skirstymo bei grupavimo galimybės. N. Žaltauskienė,

A. Noošinskienė (2002) komercinį pasitikėjimą, kurį kreditorius išreiškia kredito gavėjui tiesiogiai (skolindamas pinigus) arba netiesiogiai (parduodamas prekes ir paslaugas skolon), įvardija kreditu. E. Bikas, I. Čepienė, M. Jasienė (2007) kreditą apibūdina, kaip prekių ar pinigų skolinimą, už tam tikrą atlygį t. y. palūkanas. Kai tuo tarpu B. Martinkus, V. Žilinskas (2008), kreditą įvardija paskolos ir kitokio atidedamojo mokėjimo metodu, įgalinčiu vartotojus ir firmas pirkti prekes, paslaugas, žaliavas, medžiagas ar dalis. Vis dėlto kreditas tai pinigų skolinimas, kuris rytdienos pinigus leidžia naudoti šiandien, t.y. suteikia galimybę išnaudoti ateities (būsimo) pajamas, o gauti naudą jau dabar (Jimenez, Saurina, 2005).

Minėtų autorių darbuose pateikiamos bankinio kredito sąvokos interpretacijos pabrėžiant piniginio kredito formą (banko kreditas, overdraftas, kreditinė linija, kredito kortelės, faktoringas, forfeitingas ir kt.). Tačiau mokslinėje literatūroje lizingo sąvoka nėra tapatinama su piniginio kredito apibūdinimu. I. Dainauskienė (1996), D. Kuzmiko (1999), S. Zablockio (2012) teigimu, lizingas, vienijantis ilgalaikės nuomos ir kreditavimo elementus, įvardijamas, kaip netradicine finansavimo forma. Todėl ekonominiu požiūriu lizingas suprantamas kaip ilgalaikis kreditas prekių forma, kai išnuomos priemonės savininkas už suteiktą daiktinį kreditą gauna iš anksto numatytas palūkanas. N. Wilson ir B. Summers (2002) savo darbe pažymi, kad prekių kreditu reikėtų laikyti – prekių ir paslaugų tiekimą su atidėto mokėjimo sąlyga, t.y. suteikiant pirkėjui tam tikrą atsiskaitymo laikotarpį. Tuo tarpu M. Jasienė, A. Laurinavičius (2009) pabrėžia, kad prekinis kreditas (tuo pačiu ir lizingas) yra tarsi bankinio kredito pakaitalas, t.y. kredito substitutas. Lizingo, kaip kredito substituto svarba, ypač mažų bei vidutinių įmonių finansavimui, išauga ekonominio nuosmukio laikotarpiu, o bankinių kreditų suteikimas, atvirkščiai – turi tendenciją mažėti. Mažoms ir vidutinėms įmonėms, dėl veiklos nepatikimumo ir garantijų nepakankamumo, sunku gauti kreditą iš finansų rinkoje veikiančių bankų, todėl dėl nesudėtingų kredito suteikimo ir gavimo procedūrų, lizingas tampa viena iš naujų ir greitai besivystančių finansavimo formų šioms įmonėms (Jasienė, Laurinavičius, 2009, Neuberger, Rähke-Döppner, 2012). Daugelis autorių (Danys, Milašauskas, 2000, Baršauskas, Šarapovas, Cvilikas, 2007, Callimaci, Fortin, 2011, Zablockis, 2012 ir kt.), nagrinėjančių lizingo tematiką, pažymi, kad lizingas lyginant su kreditu verslininkui suteikia geresnių galimybių: prekės įsigijimo ir finansavimo klausimai sprendžiami iš karto, trumpas ir nesudėtingas sutarties sudarymo procesas, įsigytą prekę ar turto galima eksploatuoti dar nesumokėjus visos jo vertės, palūkanų norma mažesnė už analogiškos trukmės bankinę paskolą, galima mokėti nepinigine forma (paslaugomis, prekėmis), nereikalaujama užstato, todėl kreditas Lizingo bendrovėje turi būti suprantamas ne kaip tiesioginis (piniginis) kreditas, bet kaip kredito substitutas, t. y. ilgalaikis prekinis kreditas, kurio specifinė finansavimo forma jį priartina prie kredito. Todėl, finansiniu aspektu lizingą, galime įvardyti - specifine gamybos priemonių,

nekilnojamo turto bei ilgalaikio vartojimo priemonių įsigijimo finansavimo forma.

Beveik kiekviename kreditiniame sandoryje, tame tarpe ir lizingo paslaugų sandoryje, egzistuoja kreditinės rizikos elementas t.y. paskolos ar lizingo negrąžinimas. P. Barauskas, T. Šarapovas, A. Cvilikas (2007), F. Jasevičienė, V. Valvonis (2003) pažymi, kad kiekviena kredito įstaiga savo veikloje susiduria su įvairių rūšių rizika, kuri kyla tiesiogiai iš jų veiklos specifikos ir atliekamų funkcijų. Kreditai šiose įstaigose yra pagrindinis pajamų šaltinis, tačiau tuo pačiu gali būti ir veiklos nuostolio dalimi. Pasak J. Mackevičiaus (2005), pelno siekimas neišvengiamai susijęs su galima rizika, o konkurencijos sąlygomis šio poveikio išvengti neįmanoma. V. Lisausko (1996) teigimu, dauguma kredito įstaigų atlikusios pagrįstus ekonominius skaičiavimus, nevengia rizikos ir pasiekia maksimalų rezultatą.

Kiekviena Lizingo bendrovė nusprendusi suteikti lizingo paslaugą prisiima tam tikrą riziką patirti nuostolius dėl nemokių skolininkų atsiradimo. L. Kaleininkaitės, I. Trumaitės (2007) nuomone, neigiamos nevaldomos rizikos pasekmės jaučiamos ne tik kredito įstaigų veikloje, bet daugelyje kitų visuomenės gyvenimo sričių. Visiškai rizikos išvengti neįmanoma, tačiau siekiant išvengti nuostolių atsiradimo arba bent kiek juos sumažinti, būtina tinkamai kredito riziką valdyti. Todėl suprantama, kad kiekviena įmonė siekia apsidrausti nuo neigiamų rizikos pasekmių ir garantuoti palankų rezultatą, aktyviai ieškant metodų ir priemonių aktyviai veikti ateitį ir kuo mažiausiai nukrypti nuo laukiamų rezultatų. Pasak A. Lileikienės (2002), tokio mažiausio nukrypimo paieška ir nustatymas ir yra rizikos įvertinimas. Todėl gera kredito rizikos valdymo sistema privalo apsvastyti ir įvertinti sąveiką tarp galimų rizikų, kurios yra vienoje sistemoje.

Lizingo bendrovėse rizikos yra klasifikuojamos į finansines (lizingo/paskolos suteikimo, palūkanų normos, turto kainos) ir operacines (sistemų gedimas, verslo tęstinumo, apgavystės), tačiau yra daug kitokių rizikų, kurios dažniausiai yra sunkiai įvertinamos (pvz., reputacija, konkurencija, teisinė rizika). Nevaldoma rizika gali žymiai paveikti veiklos rezultatus, todėl vienas iš pagrindinių Lizingo bendrovės uždavinių yra apriboti ar minimizuoti riziką, kylančią dėl Lizingo bendrovės veiklos operacijų, bei sukurti patikimą patiriamos rizikos valdymo sistemą, leidžiančią pasiekti rizikos ir pelno santykį (Vaškelaitis, 2003).

K. Nijaniškė (2009) požiūriu, veiksminga kredito rizikos valdymo sistema apima rizikos nustatymą, jos lygio įvertinimą, įvairių kontrolės priemonių ir procedūrų taikymą bei kredito rizikos stebėjimą. V. Valvonio (2004) manymu, veiksminga kredito rizikos valdymo sistema be kredito rizikos valdymo priemonių ir procedūrų, taip pat apima ir kredito rizikos valdymo vidaus kontrolę, leidžiančią kontroliuoti nustatyto dydžio kredito riziką ir siekti pagal ją įvertinto pelno.

Autoriaus nuomone, kiekviena kredito įstaiga, atsižvelgdama į savo veiklos specifiką, pasirenka sėkmingam kredito rizikos valdymui tinkančias priemones. Tinkama kredito rizikos stebėjimo ir vertinimo sistema yra svarbi sėkmingo kredito rizikos valdymo sąlyga. Remiantis šia sistema, stebint bei vertinant skolininkų finansinę būklę, galima kontroliuoti, kaip vykdomos paskolų sutarčių sąlygos, iš anksto nustatyti galimas problemines paskolas, tiksliai ir laiku nustatyti paskolos užtikrinimo priemonių vertę.

Dauguma autorių (Greuning, Bratanovic, 2000, Jasevičienė, Valvonis, 2003, Vaškelaitis, 2009, Njanike, 2009), išskiria šiuos pagrindinius kredito rizikos valdymo

sistemos elementus: kredito rizikos valdymo strategija, kredito politika, kredito rizikos valdymo kontrolė, organizacinė struktūra, teisinė sistema bei kitos kredito rizikos valdymo priemonės ir procedūros.

Mokslinėje literatūroje pateikiama gana nemažai skolininko finansinį pajėgumą įvertinančių būdų bei metodų, tačiau kiekviena kredito įstaiga, taip pat ir Lizingo bendrovė turėdama savo kriterijus bei jais remdamasi įvertina būsimo kliento patikimumą. E. Zelgalve (2002) savo darbe, siūlo skolininko pajėgumą grąžinti kreditą vertinti remiantis 1 lentelėje pateiktais metodais: šešių „C“, PARS, CAMARI, „Z“ metodai.

1 lentelė. Skolininko pajėgumą grąžinti kreditą vertinimo metodai

Metodas	Metodo elementai	Metodo apibūdinimas
Šešių „C“ metodas	Character (Charakteristika)	Įvertinamas skolininkas atsižvelgiant į šiuos pagrindinius kriterijus: <i>charakteristika</i> (aiškiai apibrėžtas tikslas paskolos ėmimui bei pagrįstas ketinimas paskolą grąžinti);
	Capability (Teisė)	<i>teisė</i> (kliento „teisė“ skolintis pinigų, turi būti visi įgaliojimai priimti sprendimus ir pasirašyti paskolos sutartį);
	Capital (Kapitalas)	<i>kapitalas</i> (pinigų srautai, likvidus turtas, kapitalas sukaupias išleidžiant skolos ar kitus vertybinius popierius);
	Collateral (Užstatas)	<i>užstatas</i> (pakankamas turto dydis, turto amžius, kokybė, technologijos);
	Conditions (Sąlygos)	<i>sąlygos</i> (ekonomikos pokyčiai ir perspektyvos);
	Control (Kontrolė)	<i>kontrolė</i> (įstatymų pakeitimų įtaka, paskolos atitikimas kredito įstaigos paskolų politikai).
PARS methods	Purpose (tikslas)	Įvertina paskolos panaudojimo tikslą, prašomos paskolos sumą, paskolos grąžinimo šaltinį, užstatą.
	Amount (suma)	
	Repayment (šaltinis)	
	Security (užstatas)	
CAMARI sistema	Character (charakteris)	Ši sistema, plačiai naudojama užsienio bankuose, apima ir įvertina didesnę veiksmų spektrą: kliento kokybines savybes; gebėjimą grąžinti paskolą; maržą (pajamas, kurias bankas gaus suteikęs paskolą), paskolos sumą; paskolos grąžinimo sugebėjimą; užstatą ar tam tikros rizikos mažinimo priemones. Apima tiek šešių „C“ metodą, tiek PARS metodą.
	Ability (galimybė, produktyvumas)	
	Margin (marža)	
	Purpose (tikslas)	
	Amount (paskolos suma)	
	Repayment (paskolos grąžinimo periodiškumas)	
„Z“ metodas	Insurance (grąžinimo užtikrinimas)	Nustatomas tam tikras dydis (riba), nuo kurio įmonės stabilumas mažėja ir veikla gali būti vadinama nuostolingesnė. Pagal formulę apskaičiuota reikšmė apibūdina įmonės bankroto tikimybę.
	Turto pelningumas	
	Turto grąža	
	Nuosavo kapitalo padengimo rodiklis	
	Grynasis turto pelningumas	
	Nuosavo kapitalo dalis aktyvuose	

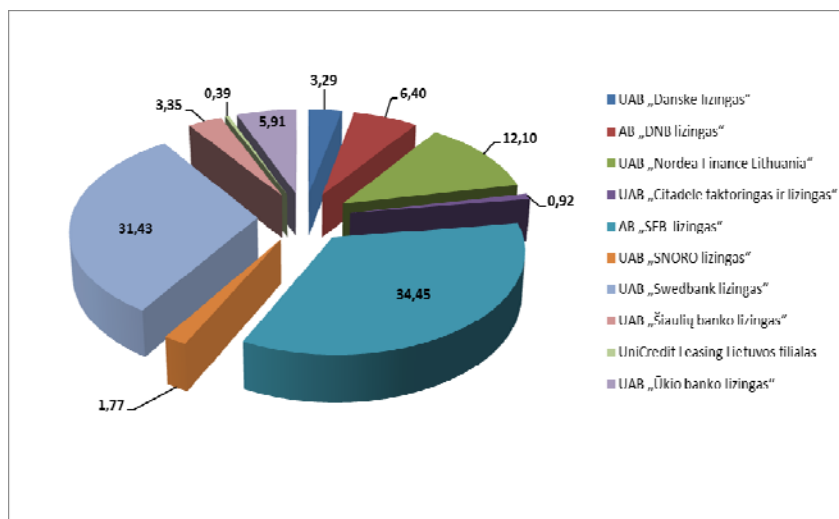
Šaltinis: sudaryta straipsnio autorių, remiantis E. Zelgalve (2000). Credit risk management and credit worthiness. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*

Lietuvoje šiuo metu didžiausią lizingo rinkos dalį užima stipriausios Lietuvoje veikiančios komercinės bankų (SEB bankas, Swedbank, DBN bankas) dukterinės bendrovės, tačiau dėl vis populiarėjančio smulkaus

vartojimo (vartojimo kredito), į finansų rinką bando prasiskverbti ir mažesnės apimties lizingo paslaugas teikiančios bendrovės, tokios kaip: UAB „Ūkio banko lizingas“, UAB „Danske lizingas“, UAB „Šiaulių banko

lizingas“. Lizingo bendrovių turtas Lietuvos finansų sistemoje sudaro apie 9,5 % (Lietuvos bankų asociacija). Pagal Lietuvos bankų asociacijos (LBA) skelbiamus duomenis 2011 m. Lietuvoje lizingo paslaugas teikė 10,

Lietuvos bankų asociacijai priklausančių. Lizingo bendrovių, kurių struktūra ir užimama dalis rinkoje pavaizduota 1 paveiksle.

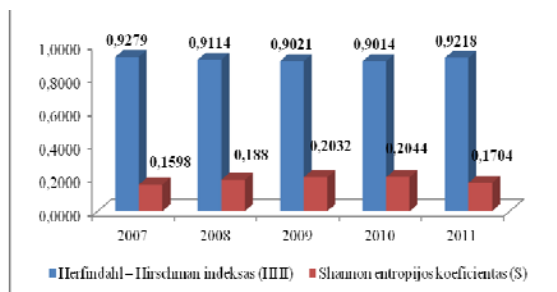
1 pav. Lietuvos lizingo rinkos dalis pagal portfeli 2011 m. (proc.)

Tyrimui pasirinktos AB „SEB lizingas“ ir AB „DNB lizingas“.

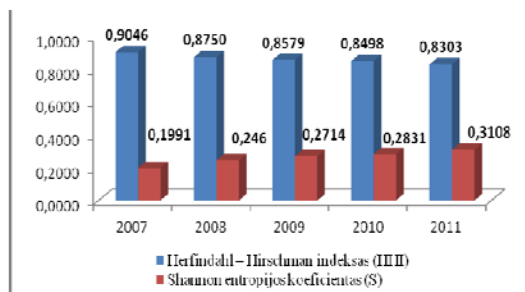
AB „SEB lizingas“ ir AB „DNB lizingas“ lizingo (paslaugų) portfelio diversifikavimo analizė, vertinant kredito riziką

Kredito rizika gali būti vertinama analizuojant lizingo portfelio diversifikaciją. Analizuojant AB „SEB lizingas“ ir AB „DNB lizingas“ lizingo paslaugų struktūrą ir dinamiką pastebėta, kad šių Lizingo bendrovės skolininkams suteiktų lizingo paslaugų portfelius

skirstomas pagal kliento grupes į suteiktas lizingo paslaugas verslo ir individualiems klientams. Analizuojamų Lizingo bendrovių lizingo portfelio diversifikavimo efektyvumas įvertinamas taikant koncentracijos rodiklius, taikant Herfindahl–Hirschman indeksą (HHI) ir Shannon entropijos koeficientą (S). AB „SEB lizingas“ ir AB „DNB lizingas“ lizingo portfelius, diversifikuojamų pagal kliento grupę, gautos HHI ir S koeficientų koncentracijos reikšmės pateikiamos 2 ir 3 paveiksluose.

2 pav. AB „SEB lizingas“ lizingo portfelio diversifikavimo koncentracijos rodikliai

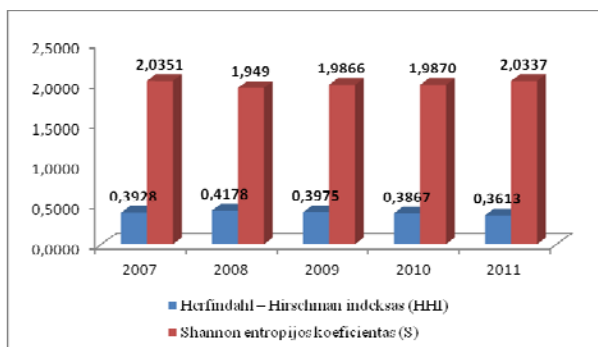

3 pav. AB „DNB lizingas“ lizingo portfelio diversifikavimo koncentracijos rodikliai

Analizuojant 2 ir 3 pav. pateiktus koncentracijos rodiklių reikšmės, galima teigti, kad analizuojamos Lizingo bendrovės diversifikuodamos lizingo portfelį pagal lizingo paslaugų suteikimą individualiems ir verslo klientams, kredito rizika išskaidoma gerai, kadangi vertinant HHI rodiklio reikšmės intervalą, kurio apatinis rėžis yra 0,5 ($1/n$, kur n - diversifikavimo kriterijų skaičius), šiuo atveju abiejų Lizingo bendrovių rodiklio reikšmė kinta 0,5 – 1. Visu analizuojamu laikotarpiu lizingo portfelio koncentracija kito tolygiai, nuo 2008 m. pastebimas tendencingas

koncentracijos mažėjimas, HHI koeficiento reikšmės mažėjimas. Tačiau reikia pažymėti, kad AB „DNB lizingas“ lizingo portfelio diversifikavimas, pagal šiuos du diversifikavimo kriterijus, lyginant su kita analizuojama Lizingo bendrove, yra daug efektyvesnis, kadangi 2011 m. HHI rodiklis, iki tol tendencingai mažėjęs, padidėjo ir beveik siekė 2007 m. buvusią reikšmę. Todėl galima teigti, kad toks portfelio diversifikavimo būdas AB „SEB lizinge“ nebėra efektyvus, nes pageidaujamos kuo mažesnės HHI rodiklio reikšmės.

O tuo tarpu Shannon entropijos koeficiento reikšmės, priešingai nei HHI, turi būti kuo didesnės. Todėl, vertinant šio rodiklio pokyčius, pastebėta, kad 2007 – 2011 m. laikotarpiu koeficiento reikšmė tendencingai didėjo, tačiau AB „SEB lizingas“ 2011 m. Shannon entropijos koeficientas sumažėjo. Šios Lizingo bendrovės diversifikavimo efektyvumo sumažėjimą įtakojo, dėl pasiūlos ir paklausos pokyčių, griežtesnio klientų vertinimo lizingo paslaugų portfelio sumažėjimas 11,37 proc. ir labiausiai 30,56 proc. sumažėjęs individualių klientų finansavimas.

4 pav. AB „SEB lizingas“ lizingo portfelio koncentracijos rodikliai

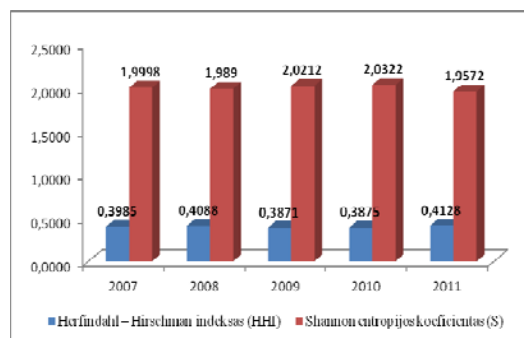
Remiantis 4 ir 5 paveiksluose pateikta informacija ir lyginant diversifikavimą pagal ekonominės veiklos šakas su prieš tai nagrinėtu lizingo paskolų diversifikavimu, pagal klientų grupę, galima teigti, kad pastarasis kredito rizikos valdymo būdas daug efektyvesnis. Kadangi, atsižvelgiant į septynis diversifikavimo kriterijus, HHI koeficiento apatinė reikšmė yra 0,143 ir 2007 -2011 m. laikotarpiu, analizuojamų Lizingo bendrovių, lizingo portfelio koncentracijos rodiklis (HHI) nesiekė 0,5 ir tik vos viršijo 0,4. Tačiau šiuo atveju 2009 m. pastebimas HHI reikšmės padidėjimas tiek SEB, tiek ir DNB lizingo bendrovėse, o AB „DNB lizingas“ 2010 - 2011 m. laikotarpiu šio koncentracijos rodiklio reikšmė ir toliau augo. Vertinant AB „SEB lizingas“ lizingo portfelio diversifikavimą pagal ekonominės veiklos šakas, galima teigti, kad nuo 2009 m. iki pat 2011 m. portfelio diversifikavimas tapo daug efektyvesnis, dėl tuo laikotarpiu pasižymėjusio Herfindahl – Hirschman indekso mažėjimo.

Tuo tarpu, pažvelgus į Shannon entropijos koeficiento reikšmes, matoma, kad jos daug didesnės nei diversifikuojant lizingo portfelį pagal du diversifikavimo kriterijus (lizingo paslaugas individualiems, ir lizingo paslaugas verslo klientams) ir siekė net 2,03. 2007 – 2008 m. laikotarpiu šio koeficiento reikšmės mažėjo, o 2009 m. tendencingai didėjo, išskyrus AB „DNB lizingas“, kai 2011 m. iš 2,03 rodiklio reikšmė nukrito iki 1,96.

Išvados

Analizuojant kredito rizikos valdymą ir jos įvertinimą lizingo bendrovėse, pastebima, kad rizikos vertinimas galimas įvairiais metodais, kurie buvo nustatyti analizuojant mokslinę literatūrą. Be to pastebėta, kad kredito rizika

Lizingo bendrovėse lizingo portfelis diversifikuojamas ir pagal ekonominės veiklos šakas. Todėl tikslinga įvertinti lizingo portfelio diversifikavimo efektyvumą analizuojant suteiktų lizingo paslaugų skirstymą pagal septynias ekonominės veiklos šakas: didmeninė ir mažmeninė pramonė, pramonė, nekilnojamas turtas, transporto sektorius, žemės ūkis ir miškininkystė, statyba ir kitos ekonominės veiklos rūšys. AB „SEB lizingas“ ir AB „DNB lizingas“ lizingo portfelį, diversifikuojamą pagal minėtas ekonominės veiklos šakas, Herfindahl–Hirschman indeksas ir Shannon entropijos koeficiento reikšmės pateikiamos 4 ir 5 paveiksluose.

5 pav. AB „DNB lizingas“ lizingo portfelio diversifikavimo pagal ekonominės veiklos šaką

komerciniuose bankuose ir lizingo bendrovėse nors ir turi tam tikrą sampratą samplaikų, tačiau iš esmės skiriasi pagal savo turinį, kas ir atskleista straipsnyje. Vertinant kredito (paslaugų) riziką lizingo bendrovėse, didžiausias dėmesys skirtas paslaugų portfelio kokybės įvertinimui per diversifikaciją, tam pasinaudojant koncentracijos nustatymo metodiką ir už pagrindą imant du koncentracijos metodus, tokius kaip Herfindahl–Hirschman indeksą (HHI) ir Shannon entropijos koeficientą (S). Tyrimo eigoje ir atskleistos tendencijos, kad kredito (lizingo paslaugų) portfelio rizika priklauso nuo paties portfelio diversifikacijos lygio pagal atskiras ekonominės veiklos šakas, ką parodė naudoti tyrimui koncentracijos koeficientai.

Literatūra

- Baršauskas, P., Šarapovas, T., Cviliukas A. (2007). Kredito rizikos pasireiškimo lizingo sektoriuje specifika ir vertinimo problemos. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 41, 20-34.
- Bessis, J. (1998). Risk management in banking. John Wiley & Sons. Inc.
- Boguslauskas, V., Mileris, R. (2009). Estimation of credit risk by artificial neural networks models. *Inžinerinė ekonomika*, 4, 7-14.
- Braendeland, G., Refsdal, A., Stolen, K. (2010). Modular analysis and modeling of risk scenarios with dependencies. *The Journal of Systems and Software*. No. 83.
- Bikas, E., Čepienė, I., Jasienė, M. (2007). *Pinigai. Kreditas. Valstybė finansai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

- Čiburienė, J., Pabijanskas, D. (2004). Neapibrėžtųjų skaičių panaudojimo galimybės finansiniam investicinių projektų vertinimui. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 31-38 psl..
- Dainauskienė, I. (1996). *Lizingas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
- Danys, A., Milašauskas, T. (2000). *Lizingas*. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
- DeYoung, R., Glennon, D., Nigro, P. J. (2006). Borrower – Lender Distance, Credit Scoring, and the Performance of Small Business Loans. *FDIC Center for Financial Research Working Paper* No. 2006-04.
- Dudzevičiūtė, G. (2006). Bankininkystės sektoriaus poveikis ekonomikos augimui: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Verslas: teorija ir praktika*. t. VII, Nr. 2., 128-135.
- Dullmann, K., Masschelein, N. (2006). Sector Concentration in Loan Portfolio and Economic Capital. Deutsche Bundesbank. *Discussion Paper, Series 2: Banking and Financial Studies*, No. 9.
- Hübner, G. (2004). The Credit Risk Components of a Swap Portfolio. *Wiley Periodicals, Inc*, t. 1, 93-95.
- Freitakas, E. (2006). Įmonių kreditingumo vertinimas. Kaunas, p. 6.
- Freitakas, E., (2010). The impact of the banking system on the economic growth. *Tiltai*, 2, 41-48.
- Gagilaitė, N. (2008). Duomenų gavybos technologijų taikymas, sudarant kredito rizikos vertinimo modelius [interaktyvus] [žiūrėta 2012-09-01]. Prieiga per internetą: <http://www.vgtu.lt/upload/leid_konf/galilaite_334-340.pdf>.
- Giesecke, K. (2004). Credit Risk Modeling and Valuation: an Introduction // Credit Risk: Models and Management, Vol. 2.
- Greuning, H., Bratanovic, S. B. (2000). Analysing Banking Risk. A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk Management. *World Bank*.
- Jasevičienė, F., Valvonis, V. (2003). Paskolų vertinimas: tarptautinė ir Lietuvos praktika. *Pinigų studijos*, 1, 23-49.
- Jasienė, M., Laurinavičius, A. (2009). Kredito rizikos valdymo įmonėse problemos ir jų sprendimo būdai. *Verslas: teorija ir praktika*. 10(1), 15-29.
- Jones, D., Mingo, J. (1998). Industry Practices in Credit Risk Modeling and Internal Capital Allocations: Implications for a Model-Based Regulatory Capital Standard. *Economic Policy Review* 51(2).
- Kamienas, I., Valvonis, V. (2004). Paskolų registro naudojimas kredito rizikai valdyti. *Pinigų studijos*, 1, 5-30.
- Koch, T. W., MacDonald, S. S. (2008). Bank Management 4th edition. – USA: The Dryden Press.
- Lakštutienė, A. (2008). Correlation of the indicators of the financial system and gross domestic product in European Union countries. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering*
- Laskienė, D. (2003). Verslo rizikos valdymo modelis. Daktaro disertacija, p. 119.
- Leipus, R., Valužis, M. (2006). Kredito rizika kaip pasirinkimo sandoris. *Pinigų studijos*, 1, 36-59.
- Lietuvos bankas. 2008 m. rugsėjo 25 d. Nutarimas dėl vidaus kontrolės ir rizikos vertinimo (valdymo) organizavimo nuostatų [interaktyvus] [žiūrėta 2012-08-20]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/valdyb_nutar_149_2>.
- Lileikienė, A. (2002). Finansinių sprendimų rizikos įvertinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 51-53.
- Mačerinskienė, I., Ivaškevičiūtė, L. Banko paskolų portfelio valdymo tyrimo metodologiniai aspektai. *Socialiniai mokslai*, 2000, 5 (26).
- Malik, M., Thomas, L. (2006). Modelling Credit Risk of Portfolio of Consumer Loans. *Journal of the Operational Research Society*, No 61, 411-420.
- Martinaitė, E. (2008). Globalisation and financial markets size limits: credit risk management aspects. *Intelektinė ekonomika*, 2(4), 52-58.
- Nijanike, K. (2009). The Impact of Effective Credit Risk Management of Bank Survival. *Annals of the University of Petroșani. Economics*, no 9 (2), 173-184.
- Purlys, Č., (2001). Įmonių bankroto prevencijos sistemos kūrimas Lietuvoje. *Ekonomika*, 53, 75-91.

THE CREDIT RISK ASSESSMENT OF LEASING COMPANIES

Summary

Analysis of credit risk management and assessment in leasing companies shows that risk assessment can be performed applying various methods, which have been identified by analysing the scientific literature. Moreover, the research also shows that the credit risk in commercial banks and leasing companies although having certain common aspects of the concept, in principle differ in its content, what has been disclosed in the article. When assessing the credit (leasing services) risk in leasing companies the main focus is made on assessment of quality of portfolio of services through portfolio diversification, using the methodology for concentration identification for that purpose and taking two concentration methods as a basis, such as the Herfindahl – Hirschman Index (HHI) and Shannon entropy coefficient (S). The trends revealed in the course of the research show that the credit (leasing services) portfolio risk depends on the level of portfolio diversification by individual sectors of economic activity, what has been demonstrated by the concentration ratios used in the research.

Angelė Lileikienė – Šiaulių universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Ekonomikos katedra, docentė. Adresas – Architektų 1, Šiauliai. El. paštas: angele.lileikiene@vltv.lt

Renata Lileikytė – Šiaulių universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Ekonomikos katedra. Adresas – Architektų 1, Šiauliai. El. paštas: renata.lileikyte@gmail.com.